

RECIDÍVA POHĽADOM KRIMINOLÓGIE A TRESTNÉHO PRÁVA VČERA, DNES A ZAJTRA¹

JUDr. Maximilián Kiko, LL.M.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
maximilian.kiko@flaw.uniba.sk

Recidíva pohľadom kriminológie a trestného práva včera, dnes a zajtra

Príspevok skúma fenomén recidívy z interdisciplinárneho hľadiska – z pohľadu kriminológie a trestného práva. Recidíva, definovaná ako opätovné páchanie trestných činov osobami už odsúdenými, predstavuje vážny problém ovplyvňujúci bezpečnosť spoločnosti a efektívnosť trestnej politiky. Autor analyzuje typológiu recidívy (všeobecná, špeciálna, rovnorodá, rôznorodá) a profil typického recidivistu na základe kriminologických výskumov.

Štatistické údaje zo Slovenskej republiky za roky 2012 – 2023 ukazujú stabilne vysoký podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených (priemerne 32 %), pričom dominantné sú majetkové trestné činy a vplyv návykových látok. Autor hodnotí aktuálne opatrenia a vlastné legislatívne aj nelegislatívne opatrenie. Záverom zdôrazňuje autora potrebu pokračovania reformy trestnej politiky s dôrazom na individuálny prístup k recidivistom, prvopáchateľom, interdisciplinárnu spoluprácu sektorov a systematický kriminologický výskum. Článok poskytuje podklady pre boj proti recidíve s cieľom dosiahnuť lepšiu ochranu spoločnosti a reintegráciu páchatel'ov do života bez kriminality.

Recidivism through the lens of criminology and criminal law past, present and future

The article examines the phenomenon of recidivism from an interdisciplinary perspective, focusing on criminology and criminal

¹ Tento príspevok bol podporený grantom s názvom Excelentný grant Univerzity Komenského č. UK/3114/2024.

law. Recidivism, defined as the repeated commission of crimes by individuals who have already been convicted, represents a significant issue affecting societal security and the effectiveness of criminal policy. The author analyzes the typology of recidivism (general, special, homogeneous, heterogeneous) and profiles a typical recidivist based on criminological research. Statistical data from Slovakia for the years 2012–2023 reveal a consistently high proportion of recidivists among convicted individuals (averaging 32%), with property criminal offences and substance abuse playing dominant roles. The author evaluates current measures and proposes legislative and non-legislative solutions to address the issue. In conclusion, the article emphasizes the need for continued reform of criminal policy, focusing on an individualized approach to recidivists and first-time offenders, interdisciplinary collaboration across sectors, and systematic criminological research. The findings provide a basis for combating recidivism with the aim of achieving better societal protection and reintegration of offenders into a crime-free life.

Kľúčové slová: recidíva, prvopáchateľ, návyková látka, trestná politika, sankcionovanie

Keywords: recidivism, first-time offender, addictive substance, criminal policy, sanctioning

<https://doi.org/10.62874/afi.2025.1.02>

Úvod alebo čo je recidíva a kto je recidivista

Recidíva trestnej činnosti je jedným z najzávažnejších problémov, ktorému čelí moderná spoločnosť. Téma recidívy je dôležitá z viacerých hľadísk – kriminologického, sociálneho, ako aj právneho. Opätovné páchanie trestných činov osobami, ktoré už boli odsúdené, predstavuje závažný problém nielen pre trestnú politiku, ale aj pre spoločnosť ako celok, čo potvrdzuje aj hlavná časť nášho príspevku, kde okrem iného uvádzame verifikovateľné štatistické dáta k tejto problematike. Jej výskyt ovplyvňuje bezpečnosť a stabilitu spoločnosti už po celé stáročia a zvyšuje náklady na výkon trestov odňatia slobody a na implementáciu rôznych resocializačných opatrení.

V odbornej literatúre nájdeme mnoho definícií recidívy. My na tomto mieste poukážeme iba na niektoré z nich, ktoré považujeme za významné z hľadiska ich ďalšieho dopadu na formovanie riešenia problematiky recidívy vo svete. Zároveň odhliadnuc od iných vedných

odborov ako je napríklad medicína, ktorá chápe recidívu zjednodušene ako opätovný návrat tej istej choroby, si dovoľme sa zamerať len na tie definície, ktoré využíva právna veda a kriminológia, pričom pokiaľ by sme nahliadli do anglosaského myslenia, tak by sme mali možnosť spozorovať stotožňovanie pojmu kriminologická recidíva s pojmami ako chronický páchatel' (*chronic offender*), zločinec zo zvyku (*habitual offender*), kriminálny životný štýl (*criminal lifestyle*) alebo kriminálna kariéra (*criminal career*).²

Ako príklad kriminologickej definície recidívy môžeme uviesť definíciu amerického vládneho Národného inštitútu pre spravodlivosť (NIJ), ktorá chápe recidívu ako „*návrat osoby do kriminálneho správania, často po tom, čo osoba dostane sankcie alebo podstúpi intervenciu za prechádzajúci trestný čin.*“³ Autori Zgoba a Salerno sa vo svojej štúdii zas prikláňajú k tomu, že neexistuje žiadna univerzálna definícia recidívy, avšak všetky existujúce definície recidívy zdieľajú nasledovné tri črty:

1. recidíva musí mať počiatočnú udalosť (napr. prepustenie z väzenia alebo ukončenie programovej rehabilitácie),
2. po počiatočnej udalosti musí nastať nejaké zlyhanie (napr. obmedzenie na osobnej slobode z dôvodu protiprávneho konania),
3. musí existovať obdobie recidívy alebo následné obdobie, v rámci ktorého možno ďalšie „okno“ páchatel'a považovať za recidívu.⁴

Podľa niektorých slovenských kriminológov: „*Kriminológia chápe recidívu ako opätovné spáchanie akéhokoľvek protiprávneho činu bez ohľadu na to, či bol páchatel' stíhaný, odsúdený, resp. právoplatne odsúdený, alebo inak postihnutý za predchádzajúce protispoločenské konanie.(...) Penologické chápanie recidívy vychádza zo skutočnosti, koľkokrát je páchatel' vo výkone trestu odňatia slobody.(...) Penologická recidíva sa spája s kriminologicko-štatistickým poňatím recidívy, čo je opätovné evidovanie odsúdených páchatel'ov v kriminálnej štatistike (súdnej, väzenskej). (...) Z trestnoprávneho hľadiska recidíva znamená, že páchatel' sa dopustí ďalšieho trestného činu po tom, ako ho súd právoplatne odsúdil za iný, predchádzajúci trestný čin.*“⁵

² KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005, s. 329.

³ NATIONAL INSTITUTE OF JUSTICE. *Recidivism.* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/corrections/recidivism>.

⁴ ZGOBA, K. M., SALERNO, L. M. A three-year recidivism analysis of state correctional releases, In: *Criminal Justice Studies*, 30:4, 2017. s. 331-332.

⁵ KLIMEK, L. a kol.. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. s. 135-136.

Trestnoprávna doktrína poukazuje na to, že v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákona (ďalej aj ako „Trestný zákon“) nie je nikde ustanovená legálna definícia pojmu recidíva, avšak v odborných kruhoch pôjde o jednotné chápanie javu znamenajúceho, že sa páchatel dopustí ďalšieho trestného činu po tom, ako ho súd právoplatne odsúdil za iný, predchádzajúci trestný čin.⁶ Zároveň trestnoprávna doktrína rozoznáva aj recidívu „*sui generis*“, resp. nepravú recidívu, pod ktorou chápe „*situáciu, pokiaľ páchatel spácha trestný čin v časovom rámci síce po vyhlásení odsudzujúceho rozsudku súdu prvého stupňa (resp. doručení trestného rozkazu) – teda po momente, ktorý predstavuje hranicu pre súbeh, ale ešte pred tým, ako sa takýto rozsudok stane právoplatným – nakoľko uvedené predstavuje hranicu pre recidívu.*“⁷ Aj keď nie je nikde ustanovená legálna definícia, tak trestný zákonodarca počíta s recidívou v rámci niektorých ustanovení Trestného zákona, príkladmo pôjde o:

- kvalifikačný znak jednotlivých skutkových podstát trestných činov zvyšujúci trestnú sadzbu (napr. prečin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. b) Trestného zákona: „*Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený.*“ alebo obzvlášť závažný zločin úkladnej vraždy podľa § 144 ods. 3 písm. a) Trestného zákona: „*Trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený*“),
- priťažujúcu okolnosť (§ 37 písm. m) Trestného zákona: „*Priťažujúcou okolnosťou je to, že páchatel bol už za trestný čin odsúdený; súd môže podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia na túto okolnosť neprihliadať.*“),
- trest odňatia slobody na doživotie podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona,
- vonkajšiu diferenciáciu výkonu trestu odňatia slobody podľa § 48 Trestného zákona,
- podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody podľa § 66 Trestného zákona.

⁶ MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. I. vyd.* Šamorín: Heuréka, 2013. s. 258.

⁷ BURDA, E., BELEŠ, A., ĽORKO, A., MIHÁLIK, S. *Trestná zodpovednosť. I. vyd.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 211.

Z vyššie uvedených riadkov nám teda jednoznačne vyplýva, že kriminologické poňatie je širšie ako trestnoprávne, ktoré nemôže a z rôznych dôvodov ani nechce poňať všetky situácie. Do recidívy kriminológia zahŕňa akékoľvek protiprávne konanie jednotlivca (nie len trestné), ktorého sa dopustil opätovne. Kriminologické poňatie nie je samoúčelné, ale orientuje orgány činné v trestnom konaní a súdy na osobu páchatel'a, čo môže prispieť k voľbe ďalších opatrení vo forme reedukácie, eliminácie a liečby.⁸ Najužšie poňatie predstavuje penologické vnímanie recidívy, ktoré ju vníma cez početnosť výkonov nepodmienečného trest odňatia slobody (ďalej aj ako „NEPO“), resp. cez štatistickú evidenciu výkonu trestu vo väzenskom systéme.

V trestnom práve a kriminológii je nevyhnutné rozoznávať viaceré druhy recidívy podľa rôznych kritérií, pričom toto rozlišovanie je dôsledkom mnohotvárnosti konaní recidivistu. Táto diferenciácia nie je samoúčelná, ale pomáha súdom pri výbere druhu trestu a iným štátnym orgánom na úseku prevencie kriminality rozoznávať jednotlivých recidivistov, čím sa vie zabezpečiť efektívnejší a najmä cielenejší boj proti recidíve.

Prvou kategóriou je všeobecná a špeciálna recidíva. Všeobecná recidíva predstavuje recidívu vzťahujúcu sa na opakovanie trestnej činnosti ako takej, pričom jej vyjadrenie v Trestnom zákone nájdeme napríklad pri priťažujúcej okolnosti ustanovenej v § 37 písm. m) Trestného zákona.

Špeciálna recidíva zas predstavuje recidívu vzťahujúcu sa na vybrané trestné činy, pričom jej vyjadrenie nájdeme napríklad pri obzvlášť závažnom zločine úkladnej vraždy podľa § 144 ods. 3 písm. a) Trestného zákona. V tomto smere sa stotožňujeme s myšlienkami kriminológa Suchého, ktorý je toho názoru, že príliš všeobecne ponímaná recidíva bez jej ďalšej diferenciácie nie je príliš ideálnym stavom, keďže trestný systém by mal materiálne ponímať recidívu, aby sa dosiahlo účinnejšieho boja proti recidíve a vyplnila medzera (ne)postihovania osobitne nebezpečných recidivistoch.⁹

Druhou kategóriou je rovnorodá a nerovnorodá recidíva. Rovnorodá recidíva zahŕňa konanie páchatel'a, kedy opätovne spácha rovnaký trestný čin systematicky zaradený do tej ktorej rovnakej hlavy ako prechádzajúci trestný čin (napr. páchatel' v roku 2021 spáchal prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona a v roku 2022 následne páchatel' spáchal prečin podvodu podľa § 221 ods. 1 Trestného

⁸ ZAPLETAL, J. Kriminologie II. díl – zvláštní část. 4. vydání. Praha: PAČR, 2004, s. 28-29.

⁹ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: VÚK, 1983, s. 96.

zákona) alebo pôjde konanie páchatel'a, ktorý spácha totožný trestný čin ako predchádzajúci (napr. páchatel' v roku 2021 spáchal prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona a v roku 2022 následne páchatel' spáchal prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona). Niektorí kriminológovia zároveň za rovnorodú recidívu považujú aj konanie páchatel'a, ktorý spácha trestný čin pochádzajúci z inej hlavy normovanej v osobitnej časti Trestného zákona ako prechádzajúci trestný čin, avšak oba trestné činy spadajú do rovnakého druhu kriminality (napr. pôjde o ekonomickú kriminalitu, kedy páchatel' spácha v roku 2021 prečin podvodu podľa § 221 ods. 1 Trestného zákona a následne páchatel' spácha v roku 2022 prečin daňového podvodu podľa § 277a ods. 1 Trestného zákona).

Rôznorodou recidívou zas rozumieme konanie páchatel'a, ktorým spácha trestný čin spadajúci do inej hlavy osobitnej časti Trestného zákona ako predchádzajúci trestný čin (napr. páchatel' v roku 2021 spáchal prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona a v roku 2022 následne páchatel' spáchal obzvlášť závažný zločin úkladnej vraždy § 144 ods. 1 Trestného zákona). Alebo inak povedané pri rôznorodej recidíve páchatel' svojim (ne)konaním ohrozil alebo porušil iný objekt chránený Trestným zákonom ako tomu bolo pri spáchaní jeho predchádzajúceho trestného činu. V Trestnom zákone nemáme možnosť badať zohľadňovanie rovnorodej recidívy pri priťažujúcich okolnostiach na rozdiel od Trestného zákona z roku 1950,¹⁰ ktorý v § 20 písm. e) normoval, že priťažujúcou okolnosťou je najmä to, že páchatel' bol už pre trestný čin rovnakého druhu odsúdený. Jej určité zohľadňovanie v súčasnosti však možno nájsť napríklad už pri spomínanom obzvlášť závažnom zločine úkladnej vraždy alebo pri zásade trikrát a dost' pri doživotných trestoch podľa § 47 ods. 2 Trestného zákona.

My uvádzame aj tretiu kategóriu, ktorou je dočasná a trvalá recidíva. Dočasnou recidívou je situácia, kedy páchatel' spáchal trestný čin po uplynutí určitej doby po prvom právoplatnom odsúdení, pričom došlo k zahladeniu odsúdenia podľa § 92 Trestného zákona a túto okolnosť neberú OČTK a súdy ako priťažujúcu pri stanovovaní druhu a výmery trestu.

Trvalou recidívou je zas situácia, kedy páchatel' spáchal trestný čin po uplynutí určitej doby po prvom právoplatnom odsúdení, pričom došlo k zahladeniu odsúdenia podľa § 92 Trestného zákona, avšak túto okolnosť berú OČTK a súdy ako priťažujúcu pri stanovovaní druhu

¹⁰ Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon.

a výmery trestu a to i napriek tomu že v § 93 ods. 1 Trestného zákona je explicitne normované, že „*Ak bolo odsúdenie zahladené, hľadá sa na páchatela, ako keby nebol odsúdený.*“

A kto je recidivistom, resp. ako vyzerá profil recidivistu? Existuje viacero kriminologických výskumov, ktoré sa zaoberajú všeobecný profilom recidivistu, a ktoré sa do veľkej miery podobajú.¹¹ My uvedieme jeden významný kriminologický výskum, ktorý bude vychádzať z pera kanadských kriminológov Edward Zamble a Vernon L. Quinsey opísaných v diele s názvom „*The Criminal Recidivism Process*“,¹² kde výskumnú vzorku tvorilo 3 000 federálnych väzňov v kanadskom štáte Ohio, ktorí sa opätovne po roku na slobode dostali do výkonu trestu odňatia slobody. Podľa tohto výskumu profil kriminálneho recidivistu z pohľadu osobnej a kriminálnej histórie vyzerá nasledovne:

- priemerný vek recidivistu je 29,5 roka,
- najvyšší dosiahnutý stupeň vzdelania je 9. ročník základnej školy,
- rodinný príslušníci (u viac ako 51 % recidivistoch) mali kriminálnu históriu,
- 31,3 % recidivistov si nedokázalo udržať rovnakú prácu po dobu viac ako 6 mesiacov a 25,2 % recidivistov nemalo heterosexuálny vzťah dlhšie ako 6 mesiacov,
- 61,2 % recidivistov malo nejaký psychický problém,
- 80 % recidivistov malo problém s užívaním alkoholu,
- priemerný vek, kedy sa dostal recidivista prvý raz do problému s právom je 14,6 roka, pričom 82,9 % recidivistom sa prvý raz dostalo do problému s právom pred dosiahnutím 18. roku života,
- priemerný čas strávený na slobode po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody po znovu umiestnení doňho je 7,5 mesiaca, pričom 83,1 % recidivistov sa opätovne ocitne vo výkone trestu odňatia slobody skorej ako uplynie rok od ich posledného prepustenia na slobodu,
- 53,4 % recidivistov bolo pred opätovným spáchaním trestného činu prepustených zo stredného stupňa stráženia a 31,5 % z minimálneho stupňa stráženia.

¹¹ Pozri napríklad: IKSP ČR. Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.iksp.cz/kriminální-recidiva-a-recidivisté-charakteristika-projevy-možnosti-trestní-justice>.

¹² ZAMBLE E, QUINSEY VL. Recidivists: A General Profile. In: *The Criminal Recidivism Process*. Cambridge Studies in Criminology. Cambridge University Press; 1997. 33-68.

Ďalej podľa spomínaného výskumu z pohľadu životného štýlu vyzerá profil kriminálneho recidivistu nasledovne:

- 28,4 % recidivistov pochádza z nukleárnej rodiny,
- 35,1 % recidivistov je ženatých a 46,3 % je slobodných,
- 42,1 % recidivistov predstavuje pracujúce obyvateľstvo,
- primárnym zdrojom príjmu u 34,1% recidivistoch je zamestnanie, u 32,6 % recidivistoch sú to štátne dávky a u 22,3 % recidivistoch sú to protiprávne aktivity,
- najčastejšou mimopracovnou aktivitou je pasívna aktivita ako počúvanie hudby alebo „vyrazenie si von“,
- 79 % recidivistov je ustráchaných z toho, že ich život nepovedie tým smerom, aký si predstavujú.

1 Stav recidívy v Slovenskej republike pohľadom kriminologickej fenomenológie ako základ pre nastavenie trestnej politiky¹³

Fenomenológia predstavuje „v kriminológii základ pre jej uvažovanie. Na základe faktov zistených v realite spoločenského života o kriminalite hodnotí jej stav, štruktúru a dynamiku.“¹⁴ My použijeme poznatky z fenomenológie na skúmanie stavu recidívy a následné odporúčanie pre nastavenie budúcej trestnej politiky v oblasti boja proti recidíve. Na základe údajov zbieraných a poskytovaných Ministerstvom spravodlivosti SR¹⁵ o údajoch odsúdených osôb vieme rámcovo poukázať na obraz recidívy v SR za roky 2012 až 2023 (ďalej aj ako „prvé sledované obdobie“).

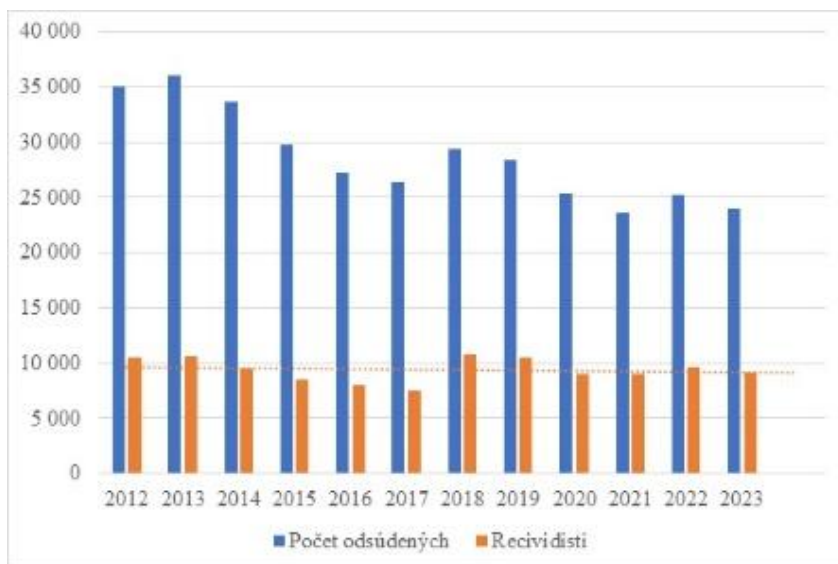
V roku 2012 predstavuje 29,8 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2013 predstavuje 29,3 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2014 predstavuje 28,1 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2015 predstavuje 28,9 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2016 predstavuje 29,4 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2017 predstavuje 28,5 % podiel recidivistov na

¹³ Táto časť práce je vlastným spracovaním údajov z MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>.

¹⁴ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. *Kriminológia. 3. aktualizované a doplnené vydanie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s.76.

¹⁵ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>.

celkovom počte odsúdených. V roku 2018 predstavuje 36,4 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2019 predstavuje 36,9 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2020 predstavuje 35,5 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2021 predstavuje 38 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2022 predstavuje 38,23 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. V roku 2023 predstavuje 38 % podiel recidivistov na celkovom počte odsúdených. Súhrne, za sledované obdobie bolo odsúdených 344 044 osôb z toho 101 830 osôb predstavovali recidivisti, z čoho vyplýva že za celé sledované obdobie takmer až 1/3 z celkového počtu odsúdených tvorili recidivisti (32,31 %). Uvedené potvrdzuje aj priemerná recidíva za sledované obdobie vo výške 32,64 %.

Graf č. 1: Kvantitatívny stav celkovej recidívy a odsúdených osôb za roky 2012 až 2023 v SR

Suma summarum, na prvý pohľad by sa čitateľ mohol uspokojiť s kolísavým znižovaním počtu (kvantita) odsúdených a recidivistov od roku 2013, avšak v rámci percentuálneho podielu recidívy na celkovom počte odsúdených nedochádza ku konštantnému znižovaniu percentuálnej recidívy. Percentuálna recidíva v SR za posledných 11 rokov konštantne neklesá – výnimkou je rok Covidu 2020 a rok 2023, kde klesajúci rozdiel je vzhľadom na čísla zanedbateľný a predstavuje skôr stagnáciu. Takisto v rámci sledovaného obdobia po otvorení

štatistických listov by sme zistili, že hrubo zaokrúhlene, približne len 1/10 recidivistov tvoria ženy a 1/100 mladiství. Zároveň v rámci európskej komparácie väzenského indexu platí, že podľa dát reportovaných v trestných ročenkách Rady Európy za posledných 5 rokov má SR, Maďarsko a Poľsko najvyšší väzenský index spomedzi krajín EÚ. Napríklad za rok 2023 má SR väznených 183 osôb na 100 tisíc obyvateľov, zatiaľ čo priemer EÚ je vo výške 115,6 a v Holandsku alebo Fínsku ide o väzenský index vo výške 52.¹⁶

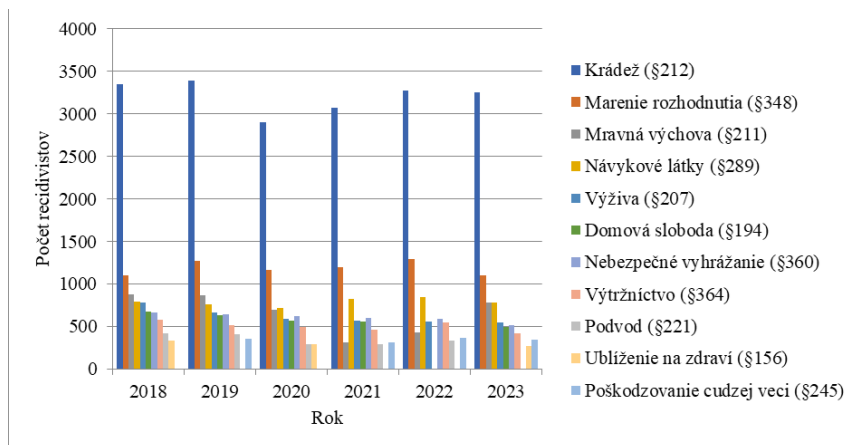
Ďalej v rámci fenomenologickej analýzy stavu recidívy v SR sa zameriame na trestné činy, kde je počet recidivistov kvantitatívne najväčší, pričom budeme uvádzať iba prvých top 10 trestných činov. Sledovaným obdobím budú roky 2018 až 2023, pričom je potrebné skonštatovať, že štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR pracujú so všeobecnou recidívou a nie špeciálnou. Inak povedané, napríklad pri trestnom čine krádeže z poskytnutých dát Ministerstva spravodlivosti SR, nie je možné zistiť, či už predtým odsúdená osoba, ktorá spáchala trestný čin krádeže bola predtým odsúdená za trestný čin krádeže alebo iný trestný čin (ďalej ako „druhé sledované obdobie“).

V rámci druhého sledovaného obdobia pri recidíve dominuje majetková a ekonomická kriminalita s nasledovnými trestnými činmi: krádež, podvod, lúpež (aj keď niektorí kriminológovia ju zaraďujú do násilnej kriminality,¹⁷ tak my ju zaraďujeme do majetkovej kriminality z dôvodu, že pohnútkou páchatel'a je zlepšiť si finančnú situáciu a cieľom je prisvojiť si cudziu vec) a úverový podvod. Ďalej dominantnými trestnými činmi sú trestné činy proti rodine a mládeži, konkrétne trestný ohrozovania mravnej výchovy mládeže a trestný čin zanedbania povinnej výživy. Na popredných priečkach sa umiestnila zostatková kriminalita, *in concreto* trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia, trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky a trestný čin výtržníctva. V rámci násilnej kriminalite sa zas objavujú pri recidivistoch trestné činy ublíženia na zdraví a nebezpečného

¹⁶ Ide o vlastné zistenia autora na základ dát z: COUNCIL OF EUROPE ANNUAL PENAL STATISTICS. *Space I*. [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://wp.unil.ch/space/space-i/annual-reports/>.

¹⁷ Pozri napríklad: DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. Kriminológia. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 239 alebo HAJDÚKOVÁ, T., STODOLOVÁ, R. Typológia páchatel'ov násilnej trestnej činnosti v Slovenskej republike za obdobie rokov 2004 – 2014 podľa veku a vzdelania. Akadémia PZ, 2022. s. 2. [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/2022-08/002%20%20HAJD%20%20AKOV%20%20%20STODOLOV%20%20%20N%20%20A1silna%20kriminalita.pdf>

vyhrážania. Čo sa týka trestného činu porušovania domovej slobody a jeho výskytu na popredných priečkach, tak tu je potrebné zohľadniť to, že je vo väčšine prípadov súčasťou trestného činu krádeže vlámaním, keď dochádza k ich vzájomnému jednočinnému súbehu – uvedené dokresľuje obraz tzv. „krádežových“ recidivistoch, ktorý sa veľmi často vyskytujú pri vlámaní, napr. do aut alebo nehnuteľností.

Graf č. 2: TOP 10 najčastejšie páchaných trestných činov recidivistami 2018 až 2023 v SR

Suma summarum, z druhého sledované obdobia vyplýva niekoľko trendov, ktoré poukazujú na stabilné, opakujúce sa problémy v oblasti kriminality a recidívy. Dlhodobou najčastejším trestným činom, za ktorý sú recidivisti (všeobecná recidíva) opätovne odsudzovaní je krádež podľa § 212 Trestného zákona (od 2 900 až 3 400 prípadov ročne), čo naznačuje pretrvávajúci a systémový problém spojený s majetkovou kriminalitou, ktorý môže byť odrazom chudoby, nezamestnanosti, nízkej finančnej gramotnosti alebo nedostatočnej integrácie odsúdeného po výkone trestu. Druhým najčastejším trestným činom je marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 Trestného zákona, pričom v rokoch 2019 až 2022 bol zaznamenaný postupný nárast, ktorý kulminoval v roku 2022 s počtom 1 297 recidivistov. Tento trend môže naznačovať vážne problémy s rešpektovaním rozhodnutí štátnych orgánov, čo môže byť odrazom dôsledku nízkej dôvery voči justičnému systému alebo rezignáciu odsúdených na spoluprácu so štátnymi orgánmi. Vysoký výskyt trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona (od 714 do 850 recidivistov ročne) môže naznačovať silné prepojenie medzi závislosťami na

návykových látkach, odsúdením a recidívou. Tento problém poukazuje na potrebu rozšírenia prístupu k liečbe závislostí a dôrazu na prevenciu a resocializačné programy. Trestné činy ako zanedbanie povinnej výživy podľa § 207 Trestného zákona, výtržníctvo § 364 Trestného zákona, nebezpečné vyhrážanie podľa § 360 Trestného zákona sa vyskytujú každoročne v stabilných počtoch. Ich prítomnosť v kvantitatívnych štatistikách recidívy môže poukazovať na významné sociálne a rodinné problémy, ktoré nie sú štátom efektívne riešené. Najmä neplatenie výživného často súvisí s neschopnosťou alebo neochotou odsúdených zabezpečiť základné povinnosti voči blízkym osobám, čo môže mať dlhodobé následky aj na ďalšie generácie.

Ďalším skúmaním, bude skúmanie prítomnosti alkoholu a drogy alebo inej toxickkej látky pri recidíve v rokoch 2018 až 2023 za účelom komplexnejšieho obrazu recidivistu v SR (ďalej aj ako „tretie sledované obdobie“). V roku 2018 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 5 179 odsúdených osobách a z toho pri 1 132 recidivistoch (21,85 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 433 odsúdených osobách a z toho pri 157 recidivistoch (36,25 %). V roku 2019 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 5 519 odsúdených osobách a z toho pri 1 158 recidivistoch (20,98 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 458 odsúdených osobách a z toho pri 164 recidivistoch (35,8 %). V roku 2020 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 5 071 odsúdených osobách a z toho pri 1 028 recidivistoch (20,56 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 391 odsúdených osobách a z toho pri 100 recidivistoch (25,57 %). V roku 2021 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 5 206 odsúdených osobách a z toho pri 1 153 recidivistoch (22,14 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 530 odsúdených osobách a z toho pri 185 recidivistoch (34,9 %). V roku 2022 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 5 317 odsúdených osobách a z toho pri 1 135 recidivistoch (21,34 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 712 odsúdených osobách a z toho pri 270 recidivistoch (37,92 %). V roku 2023 zohrával vplyv alkoholu rolu pri 4 550 odsúdených osobách a z toho pri 982 recidivistoch (21,58 %). Ďalej vplyv drogy alebo inej toxickkej látky zohrával rolu u 698 odsúdených osobách a z toho pri 223 recidivistoch (31,94 %).

Suma summarum, v rámci tretieho sledovaného obdobia musíme skonštatovať, že prítomnosť vplyvu alkoholu pri opätovnom spáchaní trestného činu recidivistom sa v priemere nachádzala v každom piatom prípade a prítomnosť vplyvu drogy alebo inej toxickkej látky pri

opätovnom spáchaní trestného činu recidivistom sa v priemere nachádzala v každom treťom prípade. Z uvedeného jednoznačného vyplýva, že u recidívy zohráva kľúčovú rolu aj návyková látka.

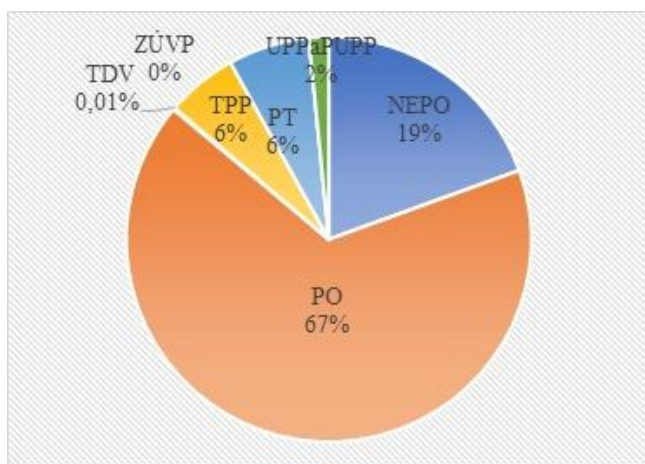
„Meradlom intervenčných aktivít štátu je aj efektívnosť jeho opatrení, najmä sankcií v podobe trestov a ochranných opatrení, pri eliminácii recidívy ako negatívneho spoločenského javu.“¹⁸ Z tohto dôvodu sme sa dovolili pozrieť na štatistiku celkového (ne)trestania akýchkoľvek páchatel'ov (t. j. aj prvopáchatelia plus recidivisti) za roky 2006 až 2023. V tomto období budeme pracovať s podmieneným trestom odňatia slobody v oboch jeho formách, resp. podobách (ďalej aj ako „PO“), nepodmieneným trestom odňatia slobody (ďalej aj ako „NEPO“), peňažným trestom (ďalej aj ako „PT“), trestom domáceho väzenia (ďalej aj ako „TDV“), trestom povinnej práce (ďalej aj ako „TPP“), trestom zákazu účasti na verejných podujatiach (ďalej aj ako „ZÚVP“) a upustením od potrestania a podmieneným upustením od potrestania (ďalej aj ako „UPPaPUPP“) (ďalej aj ako „štvrté sledované obdobie“). Keby sme sa na tieto údaje pozreli súhrnne v komparácii, tak TDV, TPP, PT, ZÚVP plus UPPaPUPP boli spoločne v rokoch 2006 až 2023 ukladané 69 427x. Keď tento údaj porovnáme s tým, že za to isté obdobie sa ukladalo 97 274 NEPO a 333 029 PO (spolu 430 303 trestov odňatia slobody), môžeme konštatovať, že za celé sledované obdobie:

- podmienený trest odňatia slobody sa aplikoval 4,79-krát viac ako trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest a (podmienené) upustenie od potrestania,
- nepodmienený trest odňatia slobody sa aplikoval 1,4-krát viac ako trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest a (podmienené) upustenie od potrestania,
- trest odňatia slobody vrátane jeho všetkých foriem sa aplikoval 6,1-krát viac ako trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest a (podmienené) upustenie od potrestania.
- najväčší percentuálny podiel (17 %) trestnoprávných sankcií bez trestu odňatia slobody na trestoch odňatiach slobody (všetky jeho formy) možno badať v rokoch 2013, 2015 a 2019 a najmenší v rokoch hneď po rekodifikácii, t. j. v rokoch 2006 (7 %), 2007 (9 %) a 2009 (10 %).

¹⁸ REMETA, R. Trestnoprávne a kriminologické aspekty recidívy. In: Turay, Mihálik (zost.) *Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestného činu*. Pocta doc. JUDr. Yvette Turayovej, CSc. Bratislava: Právnická fakulta, 2023. s. 154.

Nanešťastie tiež platí, že pôjde o ešte väčšiu disproporciu medzi ukladaním trestnoprávných sankcií bez trestu odňatia slobody a trestom odňatia slobody, keďže štatistické listy Ministerstva spravodlivosti SR nerozlišuje či (ne)bol peňažný trest uložený popri treste odňatia slobody.

Suma summarum, z uvedenej komparácie štatistických údajov v štvrtom sledovanom období vyplýva, že absolútne najčastejším trestom ukladaným na Slovensku je podmienený trest odňatia slobody, potom nasleduje nepodmienených trest odňatia slobody a až následne relatívne malú časť trestov tvoria alternatívy k trestu odňatia slobody. Zároveň z vlastného zistenia autora na základe štatistických ročeniek z Ministerstva spravodlivosti SR platí, že až ak sa by sme sa pozreli na obdobie rokov 2011 – 2023, tak by sme zistili, že až cca 9 z 10 podmienených trestov odňatia slobody sú tzv. „holé podmienky“ (bez probačného dohľadu) a len 1 z 10 je podmienený trest odňatia slobody s probačným dohľadom, čo otvára otázky o účinnosti „holej podmienky“ na možnosť nápravy páchatel'a a celkovú recidívu.

Graf č. 3: Podiel trestov a (podmienené) upustenie od potrestania celkovo za roky 2006 až 2023

Posledným našim skúmaním je prístup trestania recidivistov zo strany súdov v rokoch 2018 až 2023 (ďalej aj ako „piate sledované obdobie“). V roku 2018 bol recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 42,5 %. V roku 2019 bol recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 42,87 %. V roku 2020 bol recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 43,67 %. V roku 2021 bol

recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 44,81 %. V roku 2022 bol recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 43,16 %. V roku 2023 bol recidivistom ukladaný v rámci celého SR NEPO trest v 42,95 %. *Suma summarum*, v rámci piateho sledovaného obdobia sme zistili, že za posledných 6 rokov sa v priemere recidivistom ukladal trest NEPO v 43,32 % a alternatívy k NEPO boli v priemere potom uložené v 56,58 %.

V nadväznosti na uvedené, t. j. o nezavrhnutí možnosti a vhodnosti ukladania alternatívneho trestu recidivistovi poukazuje napríklad rozhodnutie Krajského súdu v Žiline: „Z odpisu registra trestov vyplýva, že obžalovaný M. M. bol v rokoch 2012 až 2014 celkom 6-krát uznaný vinným z prečinu podľa [§ 348 ods. 1 písm. d) TZ], pričom mu boli ukladané rôzne druhy trestov (peňažný trest, trest zákazu činnosti, trest odňatia slobody s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu a nepodmienečný trest odňatia slobody). S poukazom na prejednávany skutok je zrejmé, že uložené tresty u obžalovaného M. M. nesplnili svoj výchovný účel. V prípade obžalovaného M. M. je treba zobrať do úvahy, že podľa kriminologických výskumov desistencia, teda opustenie kriminálnej dráhy sa deje postupne a označuje sa preto ako proces. Nie je totiž reálne požadovať, aby chronickí recidivisti naraz prešli z kriminálnej dráhy na dráhu usporiadaného občana. Ukladaním opakovaných krátkodobých trestov odňatia slobody nedosiahne spoločnosť stav, keď ľudia, ktorých negatívne rysy sa vytvárajú dlhú dobu, sa zrazu stanú dokonalejší ako dokonali. Základným nastavením systému, v rámci ktorého sa páchatel'om protiprávneho konania ukladajú sankcie, by mala byť snaha o nápravu páchatel'a (teda o desistenciu páchatel'a), čo je v súlade s účelom trestu. Ak teda doterajšie tresty u obžalovaného A. M. vrátane nepodmienečných trestov odňatia slobody nesplnili svoj účel, snahou krajského súdu pri ukladaní sankcie obžalovanému M. M., bola snaha zvoliť takú alternatívnu sankciu, ktorá bude dostatočnou motiváciou v spojení s aktuálnymi rodinnými pomermi obžalovaného k tomu, aby začal viesť riadny život.“¹⁹

Alebo o (ne)uložení nepodmienečného trestu odňatia slobody recidivistovi správne polemizujú aj českí kolegovia: „I pokud bychom toho nicméně schopni byli, tak je otázkou, zda by bylo spravedlivé a přiměřené, pokud by se ukládaly např. několikaleté tresty za drobné krádeže pouze proto, že riziko recidivy u předmětných pachatelů je vysoké. Lze proto uzavřít, že při současném stavu poznání není na místě

¹⁹ Rozsudok Krajského súdu v Žiline zo dňa 14. 8. 2017 pod sp. zn. 1To/69/2017.

podporovat časté ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody za použití argumentace, že „vězení funguje“, tedy že snižuje míru recidivy.“²⁰

Uvedené názory správne poukazujú na individuálne posudzovanie osoby recidivistu pri trestaní, z ktorých plynie, že po posúdení všetkých okolností prípadu a osoby recidivistu môže byť vhodnejšie mu uložiť alternatívny trest miesto NEPO. Voľba pre uloženie trestu iného ako je trest odňatia slobody recidivistovi prichádza ruka v ruke s úvahami o aplikácii zásad sankcionovania ustanovených v § 33a Trestného zákona, zásad trestania ustanovených v § 34 ods. 4 Trestného zákona a najmä pri úvahách naplnení o účele trestu v § 34 ods. 1 Trestného zákona. Pre dosiahnutie účelu trestu je možné zvoliť si zo širokej palety sankcií, avšak pri výbere sankcie je potrebné brať do úvahy aj princíp *ultima ratio*, ktorá v tomto smere zvyrazňuje postupnosť úvah o sankcionovaní akéhokoľvek páchatel'a vrátane recidivistu, kedy len za najkrajnejšie (najzávažnejšie) prípady je možné voliť najkrajnejšie spôsoby (najviac zasahujúce do práv a slobôd).

Inak povedané nie je správne rovnako pristupovať k páchatel'ovi recidivistovi, ktorý ukradol drevo z lesného fondu opätovne, tak ako k páchatel'ovi recidivistovi, ktorý znova ublížil na zdraví inej osobe. Dokonca ani ten páchatel' recidivista, ktorý spôsobil ublíženie na zdraví opätovne inej osobe nemusí podliehať automaticky úvahám súdom o treste NEPO, keďže druhé opätovné ublíženie na zdraví mohlo byť spôsobené excesom z nutnej obrany. Zároveň účel sankcie (ochrana spoločnosti) sa nenaplní len izoláciou osoby vo výkone trestu odňatia slobody (uvedené je len dočasné riešenie), ale prevýchovou páchatel'a, kedy po výkone akékoľvek trestu sa prostredníctvom resocializačných štátnych opatrení obsiahnutých najmä v programe zaobchádzania pri NEPO alebo vo vedení probácie počas trestu povinnej práce, podmienky alebo trestu domáceho väzenia navráti do spoločnosti s tým, že sa jeho motivácia opätovne páchať trestné činy eliminuje úplne alebo čo do najmenšej miery.

Súd by teda pri rozhodovaní o uložení sankcie (resp. aj ich kombinácií) mal poznať osobnú, rodinnú a kriminálnu anamnézu akéhokoľvek páchatel'a, programy a štátne opatrenia, ktoré sa spájajú s výkonom tejto ktorej sankcie. Po týchto poznatkoch by súd mal modelovať pravdepodobnostné scenáre možnosti prevýchovy páchatel'a cez tú ktorú sankciu, pričom uložiť by mu mal tú, ktorá je najpravdepodobnejšia pre

²⁰ DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (zost.) *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 30.

jeho prevýchovu. V prípade rovnosti pravdepodobnosti splnenia účelu trestu dvoch a viacerých scenárov (sankcií) je potrebné sa prikloniť k tomu, ktorá najmenej zasahuje do práv a slobôd páchateľa. Samozrejme súd je viazaný pri týchto úvahách aj zákonnými limitmi a zásadami, najmä zásadou obligatórneho uloženia trestu odňatia slobody ustanovenou v § 34 ods. 6 Trestného zákona a zásadou zohľadňovania právom chránených záujmov poškodeného ustanovenou v § 33a ods. 4 Trestného zákona. Zjednodušene povedená záverom k tejto časti sankcionovania – je potrebné, aby súd pri ukladaní sankcie vykonal test proporcionality modifikovaný na sankcionovanie.

Záver alebo ako sa (ne)bojuje a môže bojovať proti recidíve v Slovenskej republike

Čo funguje v boji proti znižovaniu recidívy? Platí, že základným „nástrojom tvorby systémových opatrení trestnej politiky na národnej či nadnárodnej (makro) úrovni reagujúcim na recidívu je výskum, ktorý by mal verifikovať správnosť existujúcich riešení, resp. na základe signifikantných faktorov navrhovať nové riešenia, ktoré je nutné zaviesť do aplikačnej praxe. Akékoľvek opatrenia trestnej politiky by mali vychádzať z poznania skutočnosti založeného na analýze faktov a dôkazov (evidence based policy). (...) Do istej miery môžu mať na trestnú politiku štátu vplyv vo forme poznatkov dobrej praxe aj nastavené metodiky rôznych projektov („mikro úroveň trestnej politiky“).“²¹

Recidívu v SR sa snažili a snažia riešiť viaceré strategické dokumenty a programy. Aktuálne kľúčovými strategickými dokumentami sú Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2023 až 2027²² (ďalej aj ako „Programové vyhlásenie vlády SR“), Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028²³ a Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030.

²¹ LORKO, J. TALLOVÁ, B. Recidíva a jej význam pre trestnú politiku. In: *Bratislavské právnické fórum 2020* / SZAKÁCS, A., HLINKA, T. (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2020. s. 90.

²² NRSR. *Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2023 až 2027* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>.

²³ ÚRAD VLÁDY SR. *Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028* [online]. [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27958/1>.

Programové vyhlásenie vlády SR explicitne počíta vo svojom texte s recidívou na štyroch miestach, a to:

- vo východiskovej situácii, kde poukazuje na vysokú mieru recidívy v SR, čo má za následok neutešený stav väznenstva,
- v strednodobých prioritách, kedy chce vláda SR zabezpečiť, aby Trestný zákon rozlišoval medzi: (1) prvopáchateľom inej ako obzvlášť závažnej trestnej činnosti (posilniť resocializačný aspekt a uprednostniť alternatívne tresty), (2) obzvlášť nebezpečným recidivistom (posilniť aspekt ochrany spoločnosti pred páchatelom a napokon) a (3) ostatnými páchatelmi,
- v dlhodobých prioritách, kde sa vláda zaviazala na zníženie recidívy pri zachovaní ochranných funkcií trestného práva,
- komplexne v celej časti „Trestná politika štátu“ prostredníctvom rôznych opatrení dotýkajúcich sa depenalizácie, dekriminalizácie, alternatívnej a restoratívnej justície.

Časť návrhov a opatrení Programového vyhlásenia vlády SR v časti „Trestná politika štátu“ bolo pretavených do zákonnej novely č. 40/2024 Z. z., pričom najvýraznejšie zmenou bola zmena koncepcie sankcionovania, kedy sa explicitne do Trestného zákona ustanovili zásady sankcionovania vrátane zásady primeranosti (§ 33a Trestného zákona) a upravili možnosti väčšej sudcovskej individualizácie trestu.²⁴

Ďalej na mikroúrovni trestnej politiky je príkladom úspešného programu pre znižovanie recidívy je Šanca na návrat,²⁵ ktorej pokračovateľom je Šanca na návrat 2. Ide o národný projekt realizovaný v spolupráci Zboru väzenskej a justičnej stráže, Ministerstva spravodlivosti SR a Úradom práce sociálnych vecí a rodiny. Za zmienku stojí fakt, že z odsúdených, ktorí si v rámci Šance na návrat prešli výstupnými oddielmi pre resocializáciu, recidivovalo do 365 dní od prepustenia len 14,9 %.²⁶ Na druhej strane v SR zatiaľ neexistuje ucelená, celoštátna a záväzná metodika pre vedenie probácie a mediácie a takisto neexistujú konkrétne špecializované probačné a restoratívne programy.²⁷ Ďalším problémom, ktorý je potrebné riešiť je aj navýšenie

²⁴ Bližšie pozri: KIKO, M. Primeranosť trestania. In: *Košické dni trestného práva*, UPJŠ, Košice, 2024.

²⁵ ŠANCA NA NÁVRAT. *Na stiahnutie. Dokumenty* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://sancanavrat.sk/na-stiahnutie/>.

²⁶ NOVÁKOVÁ, V., LULEI, M. et al. *Výstupná analýza národného projektu Šanca na návrat*. Bratislava: Generálne riaditeľstvo ZVJS, 2022.

²⁷ Aktuálne (počas písania príspevku 31.03.2025) sa však na tvorbe špecializovaných programoch a ucelenej metodiky pracuje na Ministerstve spravodlivosti SR. Ide o vlastné

probačných a mediačných úradníkov. K riešeniu sa zaviazali vládni predstavitelia a zvýšenie možno očakávať čoskoro.²⁸ Zvládnutie uvedených dvoch problémov bude predstavovať silný štart do kvalitnejšie práce s odsúdenými, ktorý si svoje tresty vykonávajú mimo brán väzníc, čo bude ovplyvňovať aj znižovanie recidívy a väzenského indexu.

Na základe vyššie uvedených poznatkov môžeme konštatovať viacero skutočností pre boj proti recidíve v SR. Prvou skutočnosťou je potvrdenie tézy, že recidíva trestnej činnosti predstavuje vážny a dlhodobý spoločenský problém, ktorý má výrazné dôsledky nielen pre samotný trestný systém, ale aj pre bezpečnosť a stabilitu spoločnosti. Napriek rôznym štátnym opatreniam a programom na zníženie recidívy sa jej miera v priebehu posledných rokov v SR výrazne neznižila.

Druhým zistením je, že z profilu typického recidivistu vyplývajú faktory, ktoré vedú k opätovnému páchaniu trestnej činnosti: nízke vzdelanie, rodinné zázemie, trestnú minulosť rodinných príslušníkov, nezamestnanosť a problémy so závislosťami – pričom práve posledné menované bolo potvrdené aj v nami treťom sledovanom období. Tieto faktory majú výrazný vplyv na neschopnosť páchatel'ov opustiť kriminálnu dráhu (tzv. desistencia) a na tieto faktory by mal štát sústrediť svoju pozornosť za účelom efektívneho boja s recidívou.

Tretím zistením je, že aj keď existujú úspešné programy ako „*Šanca na návrat*“, stále (v čase písania článku) chýba jednotná a systematická celoštátna stratégia na riešenie recidívy v rámci probácie. Z uvedeného vyplýva, že je nevyhnutné posilniť probáciu a mediáciu, ako aj zaviesť ďalšie špecializované a restoratívne programy, ktoré by zohľadňovali individuálne potreby recidivistov.

Štvrtým zistením je, že restoratívna justícia a alternatívna justícia môže viesť úspešný boj proti recidíve, čo si vyžaduje systematický prístup, ktorý zahŕňa zlepšenie trestnej politiky, zvýšenie resocializačných opatrení a efektívnejšie zavádzanie alternatívnych trestov. V tejto súvislosti nemožno opomenúť aj dlhodobú a koordinovanú spoluprácu viacerých sektorov – trestného, sociálneho, vzdelávacieho a zdravotného. Izolovaná snaha o potrestanie páchatel'a bez podpory na ceste k jeho reintegrácii je cestou do recidívneho pekla.

zistenia autora z jeho čiastočného pôsobenia na Ministerstve spravodlivosti SR v čase písania tohto príspevku, pričom účinnosť a realizácia týchto programov by mohla nastať počas prvého polroku 2025.

²⁸ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Tlačové vyhlásenie zo dňa 04.04.2024 počas kontrolného dňa predsedu vlády SR na ministerstve*. [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/predseda-vlady-sr-robert-fico-ocenil-kroky-rezortu-spravodlivosti/>.

Piate zistenia sú prezentované v nasledovných nelegislatívnych návrhoch. Medzi hlavné nelegislatívne návrhy, ktoré by mali byť zahrnuté do budúcej trestnej politiky dotýkajúce sa boja proti recidíve zahŕňame:

1. podpora a zavádzanie ďalších resocializačných programov – podpora existujúcich resocializačných programov v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody so zavádzaním nových resocializačných programov v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a nových probačných a mediačných programov,
2. posilnenie probácie a mediácie – zavedenie celoštátne záväznej metodiky pre probáciu a mediáciu, vrátane školení a vzdelávania probačných a mediačných úradníkov s opatrením navýšenia počtu probačných a mediačných úradníkov,
3. pokračovanie na reforme trestnej politiky – uprednostňovanie alternatívnych trestov pred NEPO pri prvopáchateľoch a menej závažných recidivistov, ktorí by mohli profitovať z resocializačných opatrení,
4. zaviesť systémové a merateľné ukazovatele dôvodov zlyhania jednotlivca pri opakovanom spáchaní trestného činu,
5. uvažovať a skúmať dekriminalizáciu (resp. zmenu znenia skutkových podstat so zameraním kriminalizácie len pri najzávažnejších prípadoch) trestného činu zanedbania povinnej výživy podľa § 207 Trestného zákona, trestného činu ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 Trestného zákona, trestného činu krádeže podľa § 211 ods. 1 písm. e) Trestného zákona vzhľadom na vysoký počet recidivistov zistených v druhom sledovanom období za tieto trestné činy a vzhľadom na realizovanie trestno-právneho princípu *ultima ratio*,
6. rozlíšenie závažnosti druhov recidívy a rozlíšenie prvopáchateľa a recidivistu v legislatívnych a nelegislatívnych opatreniach,
7. vzhľadom na zistenia tretieho sledovaného obdobia, konkrétne pomerne vysoké percento vplyvu alkoholu a drogy alebo inej toxikkej látky na opätovné spáchanie trestného činu je potrebné, aby sa Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality zaoberala týmto faktorom a prijala príslušné odporúčania pre nelegislatívne a prípadne aj legislatívne opatrenia,
8. zrealizovanie komplexného kriminologického a penologického výskumu na štátnej a akademickej úrovni po prvé v oblasti recidívy a po druhé v oblasti účinnosti „holej podmienky“ na možnosť nápravy páchatelia,

9. „Rovnako je potrebné vyhodnotenie nevyhnutnosti a účelnosti ukladania trestu odňatia slobody *popri ďalších druhoch trestov*.“²⁹ Toto však platí nie len vo vzťahu k NEPO, ale aj podmieneným trestom odňatia slobody, kedy tzv. „*holá podmienka*“ nemusí mať akýkoľvek účinok, ale práve naopak môže viesť k zľahčovaniu trestnej činnosti u páchatel'a a následnej recidíve. Z tohto dôvodu je potrebné citlivo rozlišovať, komu uložiť podmienku s probačným dohľadom a podmienku bez probačného dohľadu a komu uložiť úplne iný druh trestu. Istým vodítkom v tomto smere môže byť výskum českého kolegu Drápala: podmienený trest odňatia slobody (v jeho rôznych podobách) by mal byť ukladán prvopáchatel'om závažnej trestnej činnosti, páchatel'om menej či stredne závažnej činnosti, u ktorých existujú riziká a potreby v ich životoch, ktoré je možné riešiť a nie je potrebné ich uväzniť, páchatel'om, menej či stredne závažnej trestnej činnosti, ktorým z objektívnych dôvodov nie je možné uložiť peňažný trest, trest povinnej práce či trest domáceho väzenia, páchatel'om menej závažnej trestnej činnosti, ktorí nenapravili spôsobenú ujmu, ale môžu tak učiniť v rámci priebehu skúšobnej doby. Na druhej strane, podmienené tresty odňatia slobody by nemali byť ukladane páchatel'om málo závažnej trestnej činnosti, u ktorých nie je potreba reagovať na riziká či potreby páchatel'ov (tejto skupine by mal byť ukladán peňažný trest, prípadne v menej závažných prípadoch by bolo možné podmienené upustiť od potrestania), páchatel'om vysoko závažnej trestnej činnosti (tejto skupine by mal byť ukladán nepodmienený trest odňatia slobody).³⁰

Šieste zistenia sú prezentované v nasledovných legislatívnych návrhoch Trestného zákona, ktorý rozlišuje medzi recidivistami a prvopáchatel'om, pracuje s dočasnou, všeobecnou a druhovou recidívou. Zároveň tento legislatívny návrh vo všeobecných zásadách sankcionovania toto rozlišovanie reflektuje pri voľbe duhu a výmery sankcie. Ide o rámcový legislatívny návrh, resp. draft možnej zmeny Trestného zákona, ktorý by mal byť podrobený ešte bližšiemu kriminologickému výskumu vrátane skúmania dekriminalizácie vyššie spomínaných

²⁹ REMETA, R. Recidíva a jej vplyv na trestnú politiku štátu. In: MENCEROVÁ, I., ONDREJKOVÁ, S. (zost.) *Problematika recidívy v trestnej politike štátu*. Pocta Dr. h.c. prof. JUDr. Jaroslavovi Ivorovi, DrSc. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2022. s. 339.

³⁰ DRÁPAL, J. a kol. Podmienený trest odňatia slobody: prevládajúcí, nepopsaný, nepřiměřený. Praha: Wolters Kluwer, 2024. s. 184-185.

trestných činov, avšak v prípade ich nevypustenia z Trestného zákona odporúčame uvedené zohľadňovať pri sankcionovaní v nižšom návrhu *de lege ferenda*.

DRUHÝ ODDIEL
PÁCHATEĽ, SPOLUPÁCHATEĽ, ÚČASTNÍK TRESTNÉHO ČINU,
PRVOPÁCHATEĽ A RECIDIVISTA

§ 21a

- (1) Recidivistom je osoba, ktorá opätovne spáchala akýkoľvek trestný čin a toto odsúdenie nie je zahladené.*
- (2) Prvopáchateľom je osoba, ktorá nie je recidivistom.*
- (3) Nebezpečným recidivistom je osoba, ktorá sa dopustila zločinu po tom, ako ju súd právoplatne odsúdil za predchádzajúci trestný čin a toto odsúdenie nie je zahladené.*
- (4) Obzvlášť nebezpečným recidivistom je osoba, ktorá sa dopustila ďalšieho rovnakého zločinu ako je zločin, za ktorý ho súd už predtým právoplatne odsúdil a toto odsúdenie nie je zahladené. Za rovnaký zločin sa považuje aj zločin, ktorý chráni podobný objekt ako predtým spáchaný zločin aj keď sa nenachádza v rovnakom ustanovení.*

§ 33a Všeobecné zásady ukladania sankcií

- (5) Tam, kde postačí uloženie sankcie postihujúcej páchatel'a menej citel'ne, nesmie byť páchatel'ovi uložená sankcia, ktorá ho postihuje citel'nejšie. Páchatel'ovi najmä nesmie byť uložená sankcia spojená s ujmou na osobnej slobode páchatel'a vrátane akejkoľvek podoby trestu odňatia slobody, ak možno účel sankcie dosiahnuť uložením sankcie nespojenej s ujmou na osobnej slobode páchatel'a.³¹*
- (6) Prvopáchateľovi, ktorý spáchal prečin nesmie súd uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody. Uvedené sa nevzťahuje na prečin, ktorým bola spôsobená smrť.*
- (7) Nebezpečnému recidivistovi nemusí súd uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody, ak to nepovažuje za nevyhnutné vzhľadom na povahu prechádzajúceho spáchaného trestného*

³¹ Táto právna úprava nadväzuje a dopĺňa tzv. Suskovú novelu č. 40/2024 Z. z., pričom citel'nosť je právny pojem, ktorý musí súd zisťovať cez skúmanie osobných a majetkových pomerov páchatel'a.

činu, povahu neskôr spáchaného trestného činu a naplnenie účelu trestu v § 34 ods. 1 aj prostredníctvom iného druhu trestu.

§37 Priťažujúcou okolnosťou je najmä to, že páchatel' m) je recidivistom; súd môže podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia na túto okolnosť neprihliadať, pričom do úvahy zoberie aj kategorizáciu recidivistov v § 21a,

§ 76

(4) Nebezpečnému recidivistovi môže súd uložiť ochranný dohľad.

(5) Obzvlášť závažnému recidivistovi musí súd uložiť ochranný dohľad.

Zoznam použitej literatúry

1. BURDA, E., BELEŠ, A., LORKO, A., MIHÁLIK, S. *Trestná zodpovednosť. 1. vyd.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022.
2. COUNCIL OF EUROPE ANNUAL PENAL STATISTICS. *Space I.* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://wp.unil.ch/space/space-i/annual-reports/>.
3. DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. *Kriminológia. 3. aktualizované a doplnené vydanie.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016.
4. DRÁPAL, J. a kol. *Podmíněný trest odnětí svobody: převládající, nepopsaný, nepřiměřený.* Praha: Wolters Kluwer, 2024.
5. DRÁPAL, J., JIŘÍČKA, V., RASZKOVÁ, T. (zost.) *České vězeňství.* Praha: Wolters Kluwer, 2021.
6. HAJDÚKOVÁ, T., STODOLOVÁ, R. *Typológia páchatel'ov násilnej trestnej činnosti v Slovenskej republike za obdobie rokov 2004 – 2014 podľa veku a vzdelania.* Akadémia PZ, 2022. s. 2. [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/2022-08/002%20HAJD%20%20AKOV%20%20%20STODOLOV%20%20%20N%20%20%20silna%20kriminalita.pdf>
7. KIKO, M. *Primeranosť trestania.* In: *Košické dni trestného práva VIII. ročník*, UPJŠ, Košice, 2024.
8. KLIMEK, L. a kol.. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2020.
9. KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005.
10. LORKO, J., TALLOVÁ, B. *Recidíva a jej význam pre trestnú politiku.* In: *Bratislavské právnické fórum 2020 / SZAKÁCS, A., HLINKA, T.*

- (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2020. s. 90.
11. MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 1. vyd.* Šamorín: Heuréka, 2013.
 12. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Štatistické ročenky [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/>.
 13. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Tlačové vyhlásenie zo dňa 04.04.2024 počas kontrolného dňa predsedu vlády SR na ministerstve.* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/predseda-vlady-sr-robert-fico-ocenil-kroky-rezortu-spravodlivosti/>.
 14. NATIONAL INSTITUTE OF JUSTICE. *Recidivism.* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/corrections/recidivism>.
 15. NOVÁKOVÁ, V., LULEI, M. et al. *Výstupná analýza národného projektu Šanca na návrat.* Bratislava: Generálne riaditeľstvo ZVJS, 2022.
 16. NRSR. *Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2023 až 2027* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>.
 17. Pozri napríklad: IKSP ČR. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice).* [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://www.iksp.cz/kriminalni-recidiva-a-recidiviste-charakteristika-projevy-moznosti-trestni-justice>.
 18. REMETA, R. Recidíva a jej vplyv na trestnú politiku štátu. In: MENCEROVÁ, I., ONDREJKOVÁ, S. (zost.) *Problematika recidívy v trestnej politike štátu. Pocta Dr. h.c. prof. JUDr. Jaroslavovi Ivorovi, DrSc.* Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2022.
 19. REMETA, R. Trestnoprávne a kriminologické aspekty recidívy. In: Turay, Mihálik (zost.) *Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestného činu. Pocta doc. JUDr. Yvette Turayovej, CSc.* Bratislava: Právnická fakulta, 2023.
 20. Rozsudok Krajského súdu v Žiline zo dňa 14. 8. 2017 pod sp. zn. 1To/69/2017.
 21. SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy.* Praha: VÚK, 1983.
 22. ŠANCA NA NÁVRAT. Na stiahnutie. Dokumenty [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://sancanavrat.sk/na-stiahnutie/>.
 23. ÚRAD VLÁDY SR. *Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028* [online].

- [online]. [cit. 2025-03-31]. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27958/1>.
24. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
 25. Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon.
 26. ZAMBLE E, QUINSEY VL. Recidivists: A General Profile. In: *The Criminal Recidivism Process. Cambridge Studies in Criminology*. Cambridge University Press; 1997. s. 33-68.
 27. ZAPLETAL, J. Kriminologie II. díl – zvláštní část. 4. vydání. Praha: PAČR, 2004.
 28. ZGOBA, K. M., SALERNO, L. M. A three-year recidivism analysis of state correctional releases, In: *Criminal Justice Studies*, 30:4, 2017. s. 331-332.